

Hermeneumata Pseudodositheana. En senantik græsk-latinsk-græsk skolebog

af Chr. Gorm Tortzen

Indledning

Blandt de mindre kendte tekster fra antikken er de såkaldte *Hermeneumata Pseudodositheana*.¹ Både denne fællestitel og titlen på en af teksterne *Colloquia Monacensia-Einsidlensia*, som her skal introduceres, ville være velegnede til en spiritusprøve, men bag dem gemmer sig et sæt ejendommelige tekster fra dengang nogen i det bilingvale Romerrige havde brug for at lære det andet sprog. Det er en kendt sag, at romerne meget tidligt begyndte at lære sig græsk – selvom nogle af de toneangivende i republikansk tid var yderst skeptiske over for denne nymodens bølge. Senere blev kendskabet til græsk så almindeligt, at flere romerske forfattere ligefrem skrev på græsk. Det er også velkendt, at de færreste grækere, som vi kender til, gav sig til at lære latin. Mange flere (og fra meget bredere lag) end de forfattere, vi stifter bekendtskab med i teksterne, havde imidlertid brug for latin til rejsebrug og husbehov. De har ikke sat sig spor i litteraturen, men eksempelvis gravindskrifterne over hele Romerriget viser, at der har været en meget større sprogblanding, end filologer er vant til at forestille sig.

Pseudo-Dositheos' værker er næppe skrevet til den dannede tosprogede overklasse, vi kender fra teksterne, men til en større gruppe sprogbrugere: mennesker, heriblandt romerske drenge fra middelklassen, der havde brug for at få sproglig kompetence i fremmedsproget formentlig i forbindelse med deres uddannelse i øvrigt. Nogle af samtalerne henvender sig tydeligvis til teenagere, men især den næstsidste samtale om et middagsarrangement kunne tyde på en voksen målgruppe. Hverken forfatter(e), affattelsestid eller -sted kan fastslås, men 3. eller 4. årh. e.Kr. regnes af fagfolk for det mest sandsynlige. Bogen er indrettet som en moderne parlør med to spalter: græsk til venstre og latin til højre, og

---

1. *The Colloquia of the Hermeneumata Pseudodositheana*. Volume I. *Colloquia Monacensia-Einsidlensia, Leidense-Stephani, and Stephani*. Edited with introduction, translation and commentary by Eleanor Dickey. Cambridge Classical Texts and Commentaries 49. Cambridge University Press 2012. 276 pp. £ 90.00.

her gennemgås en række hverdagsscener, som fx en skoledreng kunne komme ud for og identificere sig med. Teksten består dels af løsrevne fraser, dels af en til tider lidt kunstig dialog – ganske som en moderne parlør. Bogen kan principielt bruges begge veje, men i sin netop udgivne og meget grundige videnskabelige udgave argumenterer Eleanor Dickey overbevisende for, at det oprindelige publikum var romere, men at bogen overlevede i Lilleasien og derved skiftede målgruppe. Overleveringshistorien er meget lang og indviklet og kan følges i det næsten 100 sider lange forord, som også omfatter et par andre mindre (og i denne forbindelse også mindre vigtige) værker af samme type.

Det kan virke overraskende, at den græske tekst i flertallet af manuskripterne er transkriberet med latinske bogstaver, kun i nogle få er det græske alfabet gengivet. Dickey redegør for, at den oprindelige manuskripttradition har brugt begge alfabeter, og at den transskriberede form formentlig er opstået i Vesteuropa. Dickeys udgave har i dette kapitel om håndskrifttraditionen meget fine illustrationer af håndskrifterne og deres karakteristiske layout. Mange håndskrifter er nu digitaliseret, og i slutningen af hver gennemgang af et håndskrift finder man en henvisning til den bibliotekshjemmeside, hvor håndskriftet kan ses.²

Dickeys triglotte udgave (græsk, latin, engelsk), der også indeholder en omfattende sproglig og realkommentar, er den første, som giver disse tekster liv og præsenterer dem for en større læserkreds.³ Her er en lille prøve fra Pseudodositheos' forord i Dickeys layout:

ἐν τούτῳ τῷ βιβλίῳ
πάντα τὰ ῥήματα
συνέγραψα...

in hoc libro
omnia verba
conscripsi...

In this book
I have written all the words...

-
2. Et godt eksempel er håndskrift T (codex Latinus Monacensis 130002), som er skrevet i 1158. Det kan ses på <http://mdz1.bib-bvb.de/~db/0003/bsb00036887/images>.
  3. I Danmark har H.H. Ørberg i et lille hæfte til latinundervisningen, *Sermo cotidianus* (Klassikerforeningens kildehæfter 1983) givet en prøve på teksten. Ellers er der mig bekendt ingen herhjemme, der har beskæftiget sig med den.

Da flertallet af håndskrifterne som sagt bruger latinske bogstaver til det græske, mens udgaven selv gengiver græsk med (retableret) græsk, kommer det tekstkritiske apparat til at se lidt pudsigt ud. Indledningsformlen ἀγαθῆ τύχη er i apparatet eksempelvis registreret som *agathi tichi*, verbalformen διαλέγεσθαι som *dialegesthe* og illustrerer dermed, hvordan udtalen har været, da transskriptionen blev indført: ikke langt fra den moderne græsk udtale. I nogle tilfælde skaber den ikke altid lige gennemskuelige transskription problemer med hensyn til rekonstruktionen af det græske ord, hvilket Dickey omhyggeligt gør rede for i kommentaren.

Teksten er interessant ud fra flere synsvinkler. Dickey interesserer sig særligt for sproglige sider af den og for udviklingen i gloserne. Den følgende oversættelse til dansk er et forsøg på at vise, at teksten også kan læses som et tidsdokument fra senantikken.

Inden Dositheos får ordet skal jeg minde om, at man i Danmark havde tilsvarende bøger, særligt Thomas Bangs *Aurora Latinitatis* – det er den Per Degn citerer deklinationsremser fra i Holbergs *Erasmus Montanus*. Den udkom i oplag efter oplag fra 1638 til 1789⁴ og havde foruden listerne om *ala, ancilla, barba, coena ...* også samtaler, der ligesom Dositheos' kan bruges til forståelsen af den omverden, som de agerende og læseren befinder sig i. Her er fx de to drenge Christen og Jørgen:

Colloquium Secundum
Christiernus & Georgius

C: Nonne hodie liber missus est tibi a Patre tuo?	Er dig ikke i Dag sendt en Bog fra din Fader?
G: Accepi librum, qvi jacet super mensa ante fenestram.	Jeg haver faaet den Bog, som ligger oven paa Bordet for Vinduet.
C: Cujus manu scriptus est?	Med hvis Haand er den skreven?
G: Liber non est scriptus manu aut calamo,	Bogen er ikke skreven med Haand eller
sed est excusus literis.	med Pen, men den er trykt.
C: Nonne libenter legis hunc librum?	Læser du ikke gierne denne Bog?
G: Lego nullum magis.	Jeg læser ingen hellere.
C: Qvinam est ille liber?	Hvad er det for en Bog?

---

4. Bogen er sidst udgivet (i facsimile) af Bent Christensen og Steen Christensen, Helsingør 1976.

G: Catechismus Lutheri.	Luthers Catechismus
C: Qvando soles recitare Catechismum Lutheri?	Naar pleier du at opregne Luthers Catechismus?
G: Die Mercurii, hora octava, & die Saturni, hora sexta.	Om Onsdagen, naar Klokken er otte, og
sex.	om Løverdagen, naar Klokken er
C: Nullus est pretiosior illo libro ob doctrinam salutis, qvam continet ...	Der er ingen dyrebarere end den Bog, for den Saligheds Lærdom, som den indeholder ...

... og sådan fortsætter indoktrineringen. Dositheos er, som vi skal se, langt mere jordnær. Jeg har støttet mig meget til Dickeys oversættelse og kommentar, særligt hvor gloserne ikke er belagt i andre kilder, men jeg har i oversættelsen tilladt mig at være lidt mindre bogstavtro, end Dickey har i tredje spalte, og jeg har stillet teksten op, så den er lettere at læse. Til gengæld har jeg ikke forsøgt at reparere på de til tider temmelig dårlige argumenter, som forfatteren (eller forfatterne) anfører i indledningerne til værket, eller på de sommetider temmelig ulogiske spring i 'dialogerne'. I oversættelsen er der flere genstande fra hverdagen, som kun kendes herfra og hvis betydning er usikker. Et nærmere studium af dem kræver en læsning af selve teksten og af den omfattende kommentar. Indholdsoverskrifterne findes ikke i håndskrifterne, men følger Dickeys disposition af teksten.

Bog I

<Første forord⁵>

Held og lykke! Tillykke! Da jeg ser, at mange mennesker, der ønsker at tale latin og græsk og ikke så let kan gøre det på grund af vanskeligheden ved ordene, har jeg ikke sparet på arbejde og flid i forsøget på at skrive alle udtryk (ῥήματα, *verba*) sammen. Jeg har nemlig set, at mange har forsøgt, men uden den seriøsitet, som selve sagen kræver, men for deres egen fornøjelse og træning. Men fra først til sidst har de kun vundet tom selvforherligelse. Derfor vil jeg ikke bruge flere ord på dem, men gøre det klart for enhver, at ingen har oversat bedre eller mere omhyggeligt end jeg i de tre bøger, som jeg har sammenskrevet. Her er den første af min oversættelse:

I denne bog har jeg sammenskrevet alle udtryk i alfabetisk orden fra første til sidste bogstav. Nu begynder jeg at skrive:

Da jeg indså, at små drenge, der begynder at blive undervist, har brug for hver dag at høre en udlægning af daglig tale (ἀκρόασις ἐρμηνευμάτων ὁμιλίας καθημερινῆς *auditionem interpretamentorum sermonis cottidiani*), hvorved de let kan undervises i at tale græsk og latin, har jeg derfor kortfattet nedskrevet det om det talte sprog, som følger nedenfor.

<Om morgenen I⁶>

Jeg vågnede før daggry, rejste mig fra sengen, satte mig og tog mine sokker (? ὑποδεσμιδες, *pedules*) og støvler frem. Jeg tog støvlerne på og bad om vand til ansigtet. Jeg vasker først mine hænder, så vaskede jeg ansigtet. Jeg tørrede mig og tog nattøjet af. Jeg fik min tunica på kroppen og spændte bæltet, salvede mit hoved og redte mig. Så tog jeg min kappe på - mit hvide overtøj - og ovenpå tog jeg min hættetrøje. Jeg gik ud af mit kammer sammen

---

5. 1a-q. Denne inddeling følger Dickeys, der igen følger hovedhåndskriftets disponering.

6. 2a-f.

med min pædagog og min amme for at hilse på min far og mor. Jeg hilste dem begge og kyssede dem, og så gik jeg ud af huset.

<I skolen⁷>

Jeg kommer ind til skolen, jeg gik ind og sagde: 'Vær hilset, lærer', og han kyssede mig og hilste igen. Min slave, der bærer bogskrinet, rakte mig mine skrivetavler, pennalhuset og linealen. Jeg sidder på min plads og visker tavlen ren. Jeg trækker linjer efter forskriften. Da jeg har skrevet, viser jeg det til læreren. Han rettede den og satte mærker (?). Han siger, jeg skal læse op. Efter hans befaling gav jeg bogen til en anden elev.

Jeg lærer samtalerne (*ἐρμηνεύματα, interpretamenta*) udenad og gengav dem. Men pludselig reciterede en anden medstuderende for mig: 'Du skal også recitere for mig!' Jeg svarede ham: 'Kom du med dit først. Så du ikke, da jeg kom med mit først?' Han sagde: 'Du lyver, det gjorde du ikke!' 'Jeg lyver ikke!' 'Hvis du taler sandt, skal jeg nok recitere først.'

Samtidig med dette rejser de små sig på lærerens ordre for at gå i gang med bogstaverne og stavelserne. En af de store læser for. Andre afleverer i ro og orden til hjælpelæreren. De skriver navne, eller de har skrevet vers, og jeg har i første klasse fået en opgave. Da vi derefter sidder, gennemgår jeg kommentar, gloselister og grammatik.

Jeg bliver kaldt hen til en forelæsning og hører på udlægninger, betydninger og personer. Når jeg blev spurgt, svarede jeg på grammatiske spørgsmål. 'Hvem taler han til? Hvilken del af talen er det?' Jeg deklinerede substantivernes køn,⁸ jeg skanderede vers. Da vi havde gjort det, gav læreren os fri til frokost. Da jeg havde fået fri, gik jeg hjem. Jeg skifter tøj, tager noget hvidt brød. oliven, ost, tørrede figner og nogle nødder. Så drikker jeg koldt

---

7. 2g-q.

8. Dickey forklarer i kommentaren, at det tilsyneladende meningsløse udtryk 'deklinering af køn' skyldes, at antikkens paradigmer ikke blot var indrettet efter stammer, sådan som vores er, men også efter køn.

vand. Efter at have spist vender jeg tilbage til skolen. Jeg finder læreren i færd med at læse noget igennem. Han siger: 'Begynd fra begyndelsen!'

<Andet forord⁹>

Tale, samtale og daglig træning bør gives til alle drenge, store som små, fordi det er nødvendigt.

<Om morgenen II¹⁰>

Ved daggry vågnede jeg af søvnen, stod op af sengen og satte mig. Jeg tog mine sokker (?) og mine sko, og jeg tog skoene på. Jeg bad om vand til ansigtet. Jeg vaskede først mine hænder, så vaskede jeg ansigtet. Jeg tog min hvide hættetrøje af. Så gik jeg ud af soveværelset med min pædagog for at hilse på min far og mor. Jeg hilste på dem begge og kyskede dem, og så gik jeg ud af huset. Jeg går ud for at hilse på mine venner.

<Retssagen¹¹>

Og en husherre, som kom gående, mødte sin ven og sagde: 'Goddag, Gaius!', og han kyskede ham. Gaius hilste igen og sagde: 'Må du have det vel, Lucius. Er det virkelig dig, jeg ser?' 'Hvordan går det?' 'Det går altsammen fint, og hvordan med dig?' 'Jo tak heldigvis lige så godt for mig som for dig. Jeg har en retssag kørende.' 'Hos hvem, quæstoren (*ταμίας*)?' 'Nej, ikke dér.' 'Hvor så? Hos proconsulen?' 'Heller ikke dér, men hos de embedsmænd, som er udpeget (?) ved provinsguvernørens udnævnelse.' 'Men hvad for en type sag er det?' 'Ikke noget særlig stort, det drejer sig nemlig om penge, så du kan se det hele. Hvis du har tid, skal du gå med os. Dommerne har nemlig givet os dagen i dag: Dommen vil blive afsagt. Derfor vil jeg gerne i dit nærvær se på sagen sammen med mine advokater (*συνήγοροι, advocati*). 'Har du taget dem med?' 'Jeg har dem med!' 'Hvem?' 'Dine venner'

---

9. 3a-b. Man kan diskutere, om dette er et egentligt forord eller om det blot er et magistralt bonmot, som nogen har følt sig kaldet til at indsætte i teksten.

10. 3c-f.

11. 4a-p.

‘Det gjorde du ret i.’ ‘Har du fastsat et møde?’ ‘Omtrent hvilken time og hvor?’ ‘På forum, i søjlegangen, nær Nikes/Victorias stoa.’ ‘Jeg kommer derhen lige om lidt.’ ‘Men jeg beder dig om at huske det.’ ‘Vær ganske rolig: Sagen ligger mig på sinde.’ ‘Lad os nu gå til bankmanden og få 100 denarer hos ham. Så kan vi give sagføreren honorar, og advokaterne og de retsmyndige, så de forsvarer os mere helhjertet.’ ‘Dér er han!’ ‘Få pengene hos ham og følg med.’

Som vi har aftalt, er Gaius her, lad os inddrage ham i vores overvejelse. ‘Her har vi beviserne.’ ‘Har du stævnet ham?’ ‘Det har jeg.’ ‘Har du fremlagt vidnesbyrd?’ ‘Det har jeg.’ ‘Vær klar!’ ‘Jeg er klar.’ ‘Din modpart ønsker at afbryde.’ ‘Ti stille!’ ‘Jeg tier.’ ‘Vær stille og lad os høre dommen. Hørte du, at vi har vundet, Gaius?’

<Lånet¹²>

‘Min herre! Til tjeneste (*τί ἐπιτάσσεις, quid imperasti*).’ ‘Du har vel ikke noget ledig kapital?’ ‘Hvad har du brug for at låne?’ ‘Hvis du har, så lån mig fem tusind sesterts.’ ‘Selvom jeg ikke havde dem, ville jeg have skaffet dem et eller andet sted fra.’ ‘Ønsker du pant?’ ‘Absolut ikke, det jeg jeg ikke brug for.’ ‘Skriv under på, at du har modtaget pengene.’ ‘Til hvilken rente?’ ‘Den du vil.’ ‘Jeg har skrevet under.’ ‘Tak skal du have.’ ‘Sæt dit segl her.’ ‘Jeg har sat seglet.’ ‘Tæl dem op.’ ‘Jeg har talt dem.’ ‘Kontrollér dem.’ ‘Jeg har kontrolleret dem.’ ‘Du skal aflevere dem i lødig mønt, ligesom du har modtaget dem.’ ‘Når jeg giver dig dem tilbage, skal jeg gøre dig tilfreds.’

<Tilbagebetalingen¹³>

‘Du er kommet på en god dag!’ ‘Det er jeg.’ ‘Fik du pengene, og gav du ham dem?’ ‘Det gjorde jeg.’ ‘Så er du gældfri.’ ‘Har du brug for noget?’ ‘Ja, for at du skal have det godt.’

---

12. 5a-e.

13. 6a.

<På sygebesøg¹⁴>

‘Kom med, hvis du har lyst.’ ‘Hvorhen?’ ‘Til vores ven Lucius. Lad os besøge ham.’ ‘Hvad er der med ham?’ ‘Han er syg.’ ‘Siden hvornår?’ ‘Han blev syg for et par dage siden.’ ‘Hvor bor han?’ ‘Ikke langt væk. Kom med, hvis du vil. Her er hans hus, tror jeg. Det er det her. Se der er portneren. Spørg ham, om vi kan komme ind og besøge hans herre.’ Han sagde: ‘Hvem søger I?’ ‘Din herre, vi er kommet på grund af hans helbred.’ ‘Gå bare op!’ ‘Hvor mange trapper er der?’ ‘To. I skal banke på til højre, hvis han altså er kommet tilbage. Han gik nemlig ud.’ ‘Lad os banke på!’ ‘Se efter, hvem det er.’ ‘God dag alle sammen! Vi vil gerne besøge din herre. Hvis han er vågen, skal du melde mig.’ Og han sagde: ‘Han er her ikke.’ ‘Hvad siger du? Hvor er han så?’ ‘Han gik ned i laurbærlunden for at spadsere.’ ‘Vi sender ham vores hilsen. Sig til ham, når han kommer tilbage, at vi kom for at ønske ham tillykke med hans helbred, fordi han er helt rask.’ ‘Det skal jeg gøre.’

<En gæst til frokost¹⁵>

‘Hvor skal du hen?’ ‘Jeg skal hjem i en fart. Hvorfor spurgte du?’ ‘Hvis du har lyst, kan du spise en beskeden frokost med mig. Vi har en god husets vin.’ ‘Det er en aftale.’ ‘Så kom hen til os i rette tid.’ ‘Send bud efter os, når du vil have os. Jeg er hjemme.’ ‘Det er så vores aftale.’ ‘Du skal gå med mig til slagteren, dreng. Vi skal købe noget til frokosten. Spørg, hvad fisken koster.’ ‘Ti denarer.’ ‘Bring den hjem til huset, dreng, så vi kan gå til grønthandleren og købe de grøntsager, der skal til: æbler, morbær, figner, ferskner, pærer, azaroler. Her har du alt, hvad vi har købt. Bring det hjem.’ ‘Vil nogen kalde på kokken? Hvor er han?’ ‘Han er gået ovenpå.’ ‘Hvad vil han dér? Lad ham komme ned igen! Tag det her og kog lækkerierne omhyggeligt. Der skal være en god sovs. Kom med nøglen. Luk skrinet op og tag nøglen til kælderen. Tag det frem, vi behøver: Salt, spansk olie og forsyninger til lamperne, fiskesovs (den første og den anden slags), sur eddike, vin (hvid og sort), druemost, gammel vin, tørt brænde, kul, glødende kul, en økse, kar, fade, en gryde, en potte, en rist, et låg, en morter, en støder, en lille kniv.’ ‘Er der andet, du vil have?’ ‘Nej kun det,

---

14. 6b-j.

15. 7a-9o.

dreng. Gå hen til Gaius og sig til ham: *Kom så går vi herfra hen og bliver vasket.* Gå, løb, gør det straks, ikke langsomt, men hurtigt.' 'Har du været hos ham?' 'Ja.' 'Hvor var han?' 'Han sad derhjemme.' 'Og hvad lavede han?' 'Han sad og studerede.' 'Og hvad sagde han?' '*Jeg venter mine venner. De kommer, og jeg skal med.*' 'Gå hen til ham igen og sig: *De er her allesammen!* – og kom så med ham. I mellemtiden kan I arrangere glasskåle og bronzefade ordentligt. Gør spisestuen klar og kast vand ude foran. Jeg vil se det.' 'Vi har ordnet stuen som unge mænd.¹⁶ Alt er klart.' 'Er han ikke kommet endnu? Gå hen sig til ham: *Du får os til at spise frokost sent.*' 'Se dér kommer han, han var på vej.' 'Løb ham i møde og bed ham indenfor.' 'Hvorfor står du udenfor?'

<Badeanstalten¹⁷>

'Tag håndklæderne med ned til badeanstalten og skraberen, ansigtsvaskekluden, fodkluden, olieflasken og sæben. Gå i forvejen og skaf os en plads.' 'Hvor vil du have os hen? Til de offentlige bade eller i et privat?' 'Hvor I siger. Gå bare i forvejen. Jeg taler til dem, der er her.' 'Vi skal have varmt vand!' 'Jeg skal fortælle dig det, mens vi går.' 'Rejs dig, lad os gå.' 'Vil du gennem søjlegangen på grund af regnen?'¹⁸ 'Vil du på toilettet?' 'Det var godt du mindede mig om det. Min mave tvinger mig til det. Lad os gå.' 'Tag dit tøj af, tag mine støvler af, læg tøjet sammen, dæk det til og pas godt på det. Du må ikke døse hen, det er på grund af tyvene. Få fat på en bold til os. Lad os spille på boldbanen.' 'Jeg vil gerne træne på brydepladsen. Kom lad os brydes om lidt, bare et øjeblik.' 'Jeg ved ikke, om jeg kan. Jeg holdt nemlig op med at bryde for længe siden. Jeg bliver let træt.' 'Lad os gå ind i det første rum, det tempererede. Giv bademesteren penge og få byttepengene tilbage. Smør mig ind!' 'Jeg har smurt dig ind.' 'Jeg smører mig selv ind.' 'Frottér mig.' 'Kom med ind i svederummet.' 'Sveder du?' 'Det gør jeg.' 'Jeg er helt udaset.' 'Lad os gå ned i det varme bassin.' 'Gå ned!' 'Lad os tage saunaen og så gå ned i bassinet.' 'Gå ned og hæld varmt vand over mig. Kom nu op! Kast dig ud i det udendørs svømmebassin. Svøm!' 'Det har jeg gjort.' 'Gå over til fadet og hæld vand over dig selv.' 'Det har jeg gjort. Jeg har taget fadet op igen

---

16. Teksten er i disse linjer vanskeligt forståelig og muligvis fordærvet.

17. 10a-u.

18. I den latinske version: 'på grund af lyset'.

(?)' 'Ræk mig skraberens. Tør mig. Slå håndklæderne om mig. Tør mit hoved og mine fødder. Giv mig støvlerne og giv mig dem på. Ræk mig mit undertøj, min kappe og min dalmatiner.¹⁹ Saml alle mine klæder og mine ejendele sammen og følg mig hjem, og køb os nogle snacks (λεπτόσπερμα, *minutalia*) fra (butikken i) badet – og lupinfrø og bønner i eddike.' 'Du har badet godt. Må det bekomme dig vel.'

<Middagsselskabet²⁰>

'Sæt stolene her, og taburetter, en bænk, en til to personer og en pude. Sæt dig.' 'Jeg sidder.' 'Hvorfor står du op?' 'Vask en kop op og bland op med varmt vand. Jeg er nemlig meget tørstig. Bland til alle. Hvem vil have hvad? Krydret vin eller sød kogt vin? Bland den for ham. Hvad vil du have? Vask en kop op. Jeg vil gerne have en varm drik. Lav den ikke kogende varm og heller ikke lunken, men lige tilpas, og hæld så en smule op. Kom frisk vand i og kom vin i.' 'Hvorfor står I op? Sæt jer, hvis I vil.' 'Lad os lægge os til bords.' 'Hvor vil du have os?' 'Læg jer på den første plads.' 'Giv os fortyndet fiskesovs. Giv os brændende varm katost at smage. Ræk mig en serviet. Servér. Kom noget fiskeoliesovs i en eddikekop. Del grisetæerne ud. Skær den kogte mave og isteren op. Se om du har en peberdressing. Stænk den på.' 'Jeg bruger den.' 'Gør det!' 'Giv os en fin figenlever,²¹ drosler, skjoldbruskkirtler, salat. En af dine slaver skal bryde brødet og lægge det i en kurv. Send det rundt. Bræk brødsiverne over. Vær så god at spise! Han er sandelig værdig til at spise sammen med os. Giv os saltet fisk, sardiner, bønner, spirer med fiskesovs og spansk olie, kød med reven kålroe, en stegt kylling, kødstykker i sovs, en stegt pattegris. Tag en tallerken med endivie, radiser, mynte, hvide oliven og frisksaltet ost, trøfler og champignons. Giv tjenerne mad – og kokken, og giv ham dessert, for han har betjent os godt. Giv os vand til hænderne. Tør bordet af. <...>²² Giv os en kop, giv os ublandet vin. Lad os drikke frisk vand fra køleren.'

---

19. En flerfarvet tunika, som var blevet populær i 300-tallet.

20. 11a-s.

21. Lever fra svin, der er tvangsfodret med figner, som man nu tvangsfodrer gæs.

22. Der er formentlig en lakune i teksten.

'Bland noget varm vin.' 'I den største kop?' 'Nej i den lille.' 'Gerne.' 'Jeg håber at komme til at drikke en til.' 'Hvis du tillader, skåler jeg med dig. Vil du tage det venligt op?' 'Fra dig gerne!' 'Hvorfor drikker du ikke? Drik, min herre!' 'Jeg har bedt om vin, men ingen gav mig noget.' 'Giv os de søde kager.' 'Vi har fået nok. Lad os gå nu. Tænd lygten.' 'Tag den.' 'Du har beværtet os godt.'

<Ved sengetid²³>

'Dreng! Kom og saml alt det her sammen og læg det på rette plads. Red sengen omhyggeligt.' 'Vi har redt sengen.' 'Og det er derfor den er hård?' 'Vi har banket den og vi har gjort puden blød.' 'Men siden I har gjort de nødvendige ting så sjusket, er der ingen der må overnatte uden for huset eller skeje ud. Hvis jeg hører nogen stemme, skåner jeg ham ikke. Træk jer tilbage og sov! Og væk mig ved hanegal, så jeg kan løbe ud.'

---

23. 12a-d.